EEN BETER ALTERNATIEF

voor

het Amsterdamse

volkstuinenbeleid

'Bewoners hebben net zulke goede,
zo niet betere, ideeën als het stadsbestuur'

Coalitieakkoord Amsterdam, 2018-2022

Amsterdam, 8 maart 2021

Waarom dit alternatief

De Amsterdamse volkstuinparken, zowel de tuinparken die zijn aangesloten bij de Bond van Volkstuinders als het merendeel van de zelfstandige volkstuinverenigingen, presenteren hierbij een alternatief voor de Uitvoeringsstrategie Volkstuinenbeleid, dat in november 2020 aan de gemeenteraad is gepresenteerd. Dit alternatief biedt voor de volkstuinparken (met een oppervlakte van meer dan 300 ha.!) een beter uitvoerbare en meer eenduidige regeling voor het vergroten van de publieke toegankelijkheid, een veel grotere waarborg voor het beschermen, het behoud en zelfs het verder vergroten van de soortenrijkdom van de flora en fauna in de tuinparken, meer variatie in en tussen tuinen, behoud van de sociale cohesie binnen de volkstuinparken en veel lagere kosten voor gemeente en volkstuinders.

Dit alternatief is door de Bond van Volkstuinders, met aanvullingen van de zelfstandige volkstuinverenigingen zelf ontworpen; het is geen van bovenaf opgelegd gedachtegoed, zoals de Uitvoeringsstrategie Volkstuinenbeleid van de gemeente dat wel is. Dát plan betekent in feite een opdeling van de parken in openbare paden en fietsroutes met aan de zijkant niet toegankelijke tuinen met eenvormige huisjes, die eerder aan een vakantiepark doen denken. Terwijl de kracht van de tuinparken nu juist zit in de verrassende en unieke tuinen met hun eigengebouwde huisjes. Dit alternatieve plan is een uitwerking van het beleidsplan 'Spijkers met Koppen' van de Bond van Volkstuinders.

het Landal-concept (ongewenst alternatief!)

Ons alternatief gaat uit van hetzelfde doel als dat van de gemeente: een grotere toegankelijkheid, meer variatie in tuinen en betere gebruiksmogelijkheden voor buurt en verwante organisaties. Het beheer wordt niet door de gemeente uitgevoerd, maar blijft bij de tuinparken zelf. Toegangstijden worden zo ruim mogelijk, de parken worden meer als wandel- en natuurgebieden ingericht, tuinen krijgen meer gebruiksmogelijkheden, fietsers zijn te gast. Er zijn allerhande faciliteiten voor verwante organisaties en voor buurtgroepen en omwonenden worden actief betrokken bij de ontwikkelingen.

Ons plan is in feite een doorontwikkeling van het toegankelijkheidsplan voor de twee tuinparken in het Westerpark (Nut en Genoegen en Sloterdijkermeer) dat de gemeenteraad in februari 2020 heeft goedgekeurd. Dat toegankelijkheidsplan is (dat in tegenspraak is met de Uitvoeringsstrategie van november 2020) in nauw overleg met de gemeente ontwikkeld op basis van input van de tuinders van beide complexen en in samenhang met de planontwikkeling voor het Westerpark.

De volkstuinverenigingen willen – als uitwerking van dit alternatief – op basis van heldere uitgangspunten en kaders in 2021 in alle vrijheid en in overleg met de gemeente voor ieder tuinpark zo'n plan op maat ontwikkelen. Hierbij is uitgangspunt dat de tuinparken zelf het beheer blijven verzorgen; de initiatieven komen van volkstuinparken, die er ook toe dienen om publieke doelen tot stand te brengen.

Betere toegankelijkheid voor het publiek

Een belangrijke doelstelling van het gemeentelijk beleid is om een gedeelte van ieder volkstuinpark openbaar te maken, tot maximaal 20% van het oppervlak van het tuinpark (afhankelijk van ligging en vorm) en het hele jaar door toegankelijk. De gemeente heeft het dan over openbare parkzones. Zij wil aangeven waar de openbare zones en eventuele doorgaande verbindingen voor langzaam verkeer globaal komen. Tussen de openbare zones en de tuinen komt een passende afscheiding. Die afscheidingen zijn niet alleen ontsierend, maar ze delen de parken op met alle gevolgen voor de veiligheid, het in tientallen jaren opgebouwde unieke natuurschoon en de compositie van het park als eenheid met z'n centrale plekken en gebouwen.

Ons alternatief komt neer op optimale publieke toegankelijkheid. Het beheer blijft bij de volkstuinparken. Daardoor blijft een tuinpark een ongedeelde eenheid, zonder kunstmatige afscheidingen tussen privé en openbaar gebied, hetgeen de beleving van het tuinpark door iedereen, zowel tuinders als bezoekers, ten goede komt. Openbaarheid komt erop neer dat een publiekrechtelijk regime wordt ingevoerd en dat de gemeente het beheer en onderhoud doet. Als er gekozen wordt voor 'toegankelijkheid' blijven de volkstuinverenigingen zelf verantwoordelijk voor beheer en onderhoud, wat het fundament is van een volkstuinvereniging. Dit overigens wel met de mogelijkheid ruimte te bieden aan andere gebruikers, hetgeen al in toenemende mate gebeurt. Betrokken en deskundige tuinders worden dan niet buitenspel gezet en zullen gemotiveerd blijven met positieve gevolgen voor de kwaliteit van beheer en onderhoud.

Ongewenste afscheiding

Voorbeeld gewenste afscheiding

Voorbeeld gewenste afscheiding

Toegankelijkheid: oude situatie

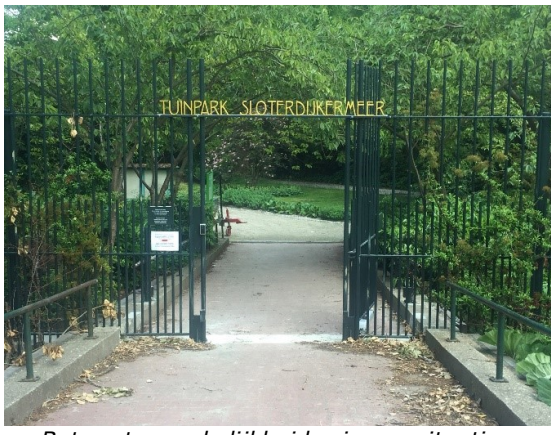

Betere toegankelijkheid: nieuwe situatie

Betere toegankelijkheid en veiligheid

Uitgangspunt voor onze plannen is dat wandelen, naast tuinieren, nog meer het centrale thema van de tuinparken wordt. Bezoekers kunnen hier wandelen, genieten van natuur, van rust en van de grote verscheidenheid aan tuinen. Daarmee blijven de parken oases in de stad.

Rust en veiligheid staan dan centraal. Fietsers zijn te gast op de wandelpaden (als die paden zich daar voor lenen). Van doorgaande fietsroutes, slechts bedoeld voor het snelle verplaatsen, kan geen sprake zijn, omdat dat de veiligheid van wandelaars en spelende kinderen in de weg zit.

Fietsers te gast

Het effect van een ongewenste, doorgaande fietspad (foto van gemeente gepresenteerd bij planontwikkeling Westerpark)

De tuinparken zijn nu veelal al 24 uur per etmaal geopend in de zomer, omdat ook hulpdiensten toegang moeten hebben tot de terreinen. De duur van de 'zomer' verschilt per tuinpark en varieert tussen de 7 en 9 maanden. In de resterende maanden (de 'winter') zien we dat steeds meer tuinparken overdag zijn geopend, met name in het weekend. Voorbeelden zijn tuinparken als Klein Dantzig en Amstelglorie die ook in de winter dagelijks zijn geopend en waar veel doorheen wordt gewandeld. Vergelijkbaar dus met een stadspark als het Amstelpark dat, net als tuinparken in de winter, ook wordt

afgesloten in de nachtelijke uren!
Verdere oplossingen voor een betere toegankelijkheid zijn: meer toegangen maken, wandelroutes aangeven, duidelijke bewegwijzering in en naar de tuinparken toe, banken aanbrengen. Veel gebeurt al. Zowel de tuinparken in Noord als in Nieuw West hebben bijvoorbeeld al jaren een wandelroute die alle tuinparken verbindt die bij elkaar in de buurt liggen. Veel parken hebben inmiddels ook meerdere in- en uitgangen, waarbij de wandelroutes over het tuinpark zelf lopen en hebben ook extra banken en zelfs picknicktafels geplaatst voor bezoekers.

Op de veel kleinere nutstuincomplexen moet geschipperd worden met de weinige ruimte en zal het landelijk karakter teloorgaan door de aanleg van brede wandelpaden en meerdere toegangen. Maar de nutstuinen vormen ook maar ongeveer 3% van de totale oppervlakte van alle volkstuinparken en zijn naar hun aard voor wandelaars en natuurzoekers sowieso minder geschikt. Het zijn productietuinen, waar paden uitsluitend dienen voor het kunnen bereiken van de bedden met gewassen. Bij vergroting van de toegankelijkheid van nutstuinen is eigenlijk niemand gebaat, behalve mensen die op zoek zijn naar een gratis bos wortelen.

Betere natuurwaarden; behoud en ontwikkeling van de flora en fauna
Het gemeentelijk beleid betekent eenvormige publieke paden en ruimten, die worden ingericht op grond van uniforme normen. Dit is een aanslag op de (bio)diversiteit van de volkstuinparken en hun natuurwaarden. De tuinparken ijveren al ruim 20 jaar om de keurmerken Natuurlijk Tuinieren te behalen en om de natuurwaarden verder te ontwikkelen. Er is steeds meer uitwisseling tussen tuinders en bezoekers over natuurbeleving en natuurlijk tuinieren, waarvan alle inzichten steeds breder worden toegepast. Er is inmiddels een rijk gevarieerd aanbod van verschillende biotopen ontstaan, die een habitat vormen voor kleine dieren: vele soorten vogels waaronder die op de rode lijst voorkomen (zoals rans- en steenuilen, graspiepers, grauwe vliegenvanger, huismus, keep, kneu, koekoek, kramsvogel, matkop, nachtegaal, spotvogel, watersnip, zwarte mees en zwartkop om er enkele te noemen. Dit naast de buizerds, mezen, spechten, roodborstjes, merels, wilde eenden, meerkoeten, krakeenden, puttertjes, boomklevers, boomkruipers en ijsvogels,), vossen, egels, marters, kikkers, salamanders, ringslangen, vleermuizen en voor insecten (als (wilde) bijen en vlinders).

De volkstuinparken willen, als ze hun plannen zelf kunnen ontwikkelen, aangeven hoe ze deze natuurwaarden voor de toekomst veiligstellen, versterken en voor bezoekers meer zichtbaar maken. De aantrekkelijkheid voor bezoekers, tuinders en andere gebruikers wordt hiermee vergroot en uiteindelijk zullen meer mensen hiervan kunnen genieten. Dit betekent meer variatie en diversiteit, geen uniformiteit, maar parken met een eigen karakter. Volkstuinparken zijn daarmee niet alleen uniek en onderscheidend ten opzichte van elkaar, maar ook, en vooral, ten opzichte van stadsparken, waar het toch vooral (steeds vaker) om ontspanning en vermaak gaat. Biodiversiteit en natuurbeleving spelen er een minder grote rol.

Bij maatregelen in de sfeer van biodiversiteit en de natuurbeleving gaat het vooral om: een beplantings- en beheerplan, inrichting van natuurzones, verbijzonderen van het gemeenschappelijke groen en water en het verhogen van de visuele aantrekkelijkheid door het stimuleren van lage afscheidingen en/of bijzondere door- en inkijkjes in de diverse tuinen. De Bond van Volkstuinders en de zelfstandige volkstuinverenigingen hebben in hun statuten en reglementen hiervoor allerlei bepalingen opgenomen die regelmatig opnieuw onder de loep worden genomen.

Betere en meer diverse tuinen

Het gemeentelijk beleid komt neer op een van boven opgelegd model voor de inrichting van de tuinen. In feite schrijft de gemeente de inrichting en typologie van de volkstuinen voor. Hierdoor is de kans groot dat juist het unieke karakter en de verschillen óp en tússen de tuinparken verloren gaat. . Het zou afbraak betekenen van jarenlang werk en investeringen. Dan hebben de plannen een averechts effect van wat de gemeente beoogt: bezoekers zullen juist een minder prettige beleving van het park hebben.

Onze inzet betekent het volgende:

- Tuinieren zal voor meer mensen toegankelijk gemaakt worden.
- Vergroting van het aanbod in tuinsoorten op de tuinparken zelf (zoals gemeenschappelijke pluktuinen, (kinder)moestuinen, kruidentuin, voedselbos, etc.)
- Waar mogelijk, en op organische wijze (bij verkoop) kunnen vrijkomende tuinen worden gesplitst en vervolgens door een extra huishouden worden gehuurd, dan wel ongesplitst door meerdere huishoudens worden gebruikt. Dit vergt uitwerking en aanpassing in de aanbod-, wachtlijst- en administratieve systemen.
- Gebruik van vrijkomende tuinen door andere partijen dan tuinders die op de wachtlijst staan is mogelijk, maar niet als bepaald percentage van het aantal tuinen. Het aantal hangt af van de vraag; welke (maatschappelijke) (buurt)behoefte is er? Voor de volkstuinverenigingen gaat het dan om het vergroten van het netwerk en om het verkennen van samenwerking met nieuwe categorieën gebruikers en maatschappelijk organisaties.
- De voorgestelde afbraak van huisjes leidt tot kapitaalvernietiging en is in strijd met onze uitgangspunten over milieu en een circulaire economie. Hiervoor zijn betere alternatieven.
- Buurtbewoners en andere tuinparkbezoekers, kandidaat-leden en/of vrienden van een volkstuinvereniging, kunnen actief deelnemen aan het onderhoud van het gemeenschappelijke groen.
- De tuinen zelf zullen aantrekkelijker worden voor bezoekers om langs te lopen. Dit kan bijvoorbeeld door een bijzondere inrichting, afwijkende en zelf ontworpen bouwseltjes, waterpartijen en/of beplantingen, aantrekkelijk ogende, afwisselende en spannende doorkijkjes biedende afscheidingen, etc.
- Informatie over uiteenlopende vormen van natuurbeheer en tuinieren; niet alleen bestemd voor zittende tuinders, ook voor derden: cursussen en lezingen, thematische workshops en wandelingen, en in de vorm van specifiek ingerichte tuinen en plekken: kruiden- of bloemenpluktuin, moestuinen op basis van diverse ecologische systemen, composteermogelijkheden etc., zoals die nu ook al bij veel tuinparken plaatsvinden.

Beter voor de buurt

Volkstuinparken vormen in feite een buurtvoorziening; niet alleen wonen veel tuinders in de aangrenzende wijken, maar de parken bieden ook faciliteiten aan andere buurtbewoners. Zij zijn ook nu al welkom bij diverse educatieve en ontspannende activiteiten. Voor hen, en voor alle andere tuinparkbezoekers, wordt meer ruimte gemaakt voor nieuwe initiatieven, die de natuurwaarden en de inrichting als tuin- en wandelomgeving versterken.

Veel volkstuinparken hebben rondom en aangrenzend aan de clubgebouwen een 'centraal hart' met speelvelden, speeltuin etc. Deze clubgebouwen en omringende gebieden hebben een belangrijke sociale functie voor het verenigingsleven en deze functie kan worden uitgebreid voor de buurt. De gebouwen en velden worden vooral in het tuinseizoen gebruikt en in het winterseizoen minder vaak.

Bij een herinrichting krijgen deze gebieden een verschillende inkleuring, zodat zowel het eigen karakter van elk tuinpark wordt versterkt, als een wederzijdse aanvulling tussen de tuinparken ontstaat.

Deze gebieden en gebouwen lenen zich goed voor buurtvoorzieningen. Verschillende tuinparken zijn hiermee al bezig. We willen dit als volkstuinverenigingen versterken; vooral omdat dit de sfeer van publiek toegankelijke ruimte ten goede komt en tuinparken hierdoor nog laagdrempeliger worden. Maatwerk is geboden, want deze gebouwen en gebieden vormen het hart van het tuinpark en het verenigingsleven. En de volkstuinverenigingen zijn zelf van de gebouwen ook de eigenaar of huurder. Daarom zullen de tuinparken in hun plan van aanpak aangeven hoe ze de toegankelijkheid en het gebruik van deze gebouwen en terreinen regelen. En net als bij het gebruik van huisjes door anderen dan tuinders, zullen de tuinparken ook bij het gebruik van deze centrale voorzieningen maatwerk leveren afhankelijk van de behoeften en de kansen die zich voordoen binnen het eigen (buurt)netwerk.

Voorbeelden van belangrijke mogelijkheden zijn:

- Het in gebruik geven (onder nader uit te werken voorwaarden) van delen van het algemeen groen aan geïnteresseerde groepen. Dit geldt vooral voor de tuinparken met een grote oppervlakte algemeen groen.
- Het meer betrekken van andere tuinliefhebbers uit de omgeving, zoals veel tuinparken dit nu al doen.
- Toevoegen van verschillende kleinschalige functies (zoals plukweide, moestuintjes, kwekerij en (stads)landbouw). Dit geldt voor de tuinparken met grote en/of meerdere velden.
- Het zoeken naar en samenwerking met relevante organisaties voor gemeenschappelijke activiteiten; samen met de stadsdeelbesturen. Tuinparken kennen nu al een heel scala aan activiteiten en samenwerkingsvormen die op het externe (buurt)netwerk zijn gericht: buitenspelen voor kinderen, bescheiden horeca (al dan niet in samenwerking met een ondernemer), onderbrengen van organisaties voor de voedselbanken of dagbesteding, compostering, samenwerking met scholen of kinderdagverblijven, samenwerking met schoolwerktuinen, aanbieden van logeerhuisjes etc.
- Zaalverhuur tegen een kostendekkende vergoeding aan sociaal-culturele instellingen en ondernemers (zoals muziek-, zang-, dans- en toneelclubs; voor jong en oud).
- Idem voor organisaties die zich bezighouden met (buurt)activiteiten op het gebied van natuurbeleving en -educatie (groen buurthuis).
- Het organiseren van tentoonstellingen voor kunstenaars uit de buurt: een openlucht atelierroute. En/of aansluiten bij initiatieven uit de buurt.
- Experimenteren met commerciële exploitatie van bijvoorbeeld bij de sfeer van een tuinpark passende horeca en/of winkel.

openlucht volkstuinhotel

kunst in het groen

Beter financieringsmodel en overige afspraken

Het plan van de gemeente bevat een aanzienlijke verhoging (vervijfvoudiging) van de grondhuur: van gemiddeld € 0.47 per m2 naar een prijs van € 2.25 per m2 vanaf 2021. Het lijkt er op dat de gemeente bij een gewenst huurprijsniveau willekeurig referenties heeft gezocht om de beoogde prijs een schijn van objectiviteit mee te geven. Referenties die zinvoller zouden zijn, bijvoorbeeld de m2-prijs van volkstuinparken elders in het land, zijn achterwege gelaten. En, hoewel op de kaarten van de gemeente de volkstuinparken alleen zijn te vinden op de kaart 'stadslandbouw' (!), wordt ook de pachtprijs van agrarische grond niet als referentie gebruikt.

De gemeente doet in haar referenties geen recht aan wat de volkstuinparken zijn en doen: 300 hectare groenareaal, te vergelijken met de gezamenlijke oppervlakte van de stadsparken, dat kosteloos is aangelegd en kosteloos wordt onderhouden door duizenden vrijwilligers. Dat betekent dus dat de gemeente hier geen kosten aan heeft. Wij weten niet wat het kengetal is van de kosten van het beheer en onderhoud van de stadsparken per m2. Maar dat bedrag, vermenigvuldigd met 3.000.000 is de besparing voor de gemeente. Maar in plaats van dat de volkstuinders hiervoor een vergoeding vragen, zijn zij bereid om dit werk gratis te doen en ook nog een 50 cent per m2 huur voor de grond te betalen. Omdat het hun hobby is, omdat zij zo van de natuur kunnen genieten in hun eigen stad waar hun woning vaak heel klein is en geen buitenruimte heeft. Een win-winsituatie zou je zeggen.

Daarnaast verkleint de voorgestelde huurverhoging voor veel mensen de toegang tot de tuinparken, of jaagt ze er uit weg. Een vijfvoudige verhoging is gewoon veel te hoog, zeker voor veel tuinders, die het financieel toch al moeilijk hebben.
Dezelfde huurverhoging geldt vreemd genoeg ook voor de nutstuin- of dagrecreatiecomplexen, hoewel er daar veel minder voorzieningen zijn: geen tuinhuis voor overnachtingen, maar alleen een schuurtje en kweekkas zijn toegestaan in de tuin; vaak is er geen drinkwater, gas en elektra.

Maar een extreme huurverhoging is ook helemaal niet nodig. Sinds jaar en dag wordt de grondprijshuur jaarlijks al geïndexeerd met de inflatie. Deze jaarlijkse huurverhoging is nog te betalen voor iedereen. Als je de huurprijs vergelijkt met die van enkele decennia geleden, zie je dan ook dat de prijs wel degelijk behoorlijk is gestegen en in de pas loopt

met overige prijsstijgingen. Wat ons betreft kan het tot op heden gevolgde huurprijsverhogingsregime gewoon in stand blijven.

De door de gemeente voorgesteld inkomensafhankelijk huur leidt tot perverse prikkels en scheve verhoudingen op een tuinpark; bovendien is de uitvoering in strijd met regels voor de privacy. De volkstuinverenigingen hebben nu geen inzicht in het aantal leden in deze inkomensgroep (lager dan modaal); ze willen hier ook geen actieve bemoeienis mee. Onze inschatting is wel dat dit aantal flink hoger ligt dan de 25% waar de gemeente mee rekening houdt. Dat zou bij het voorstel van de gemeente inhouden dat voor een groot deel van de tuinders de huurprijs niet zou vervijfvoudigen, maar misschien wel verachtvoudigen! Compensatie binnen een tuinpark is kortom bij welke huurverhoging dan ook uit den boze.

Ons alternatieve voorstel voor het financieringsmodel en nog een paar losse afspraken zijn heel simpel:

- De volkstuinverenigingen blijven verantwoordelijk voor het dagelijks beheer en onderhoud van de tuinparken. Zij zijn in beginsel bereid om de kosten hiervan zelf te dragen. Dan zijn van de kant van de gemeente alleen investeringsbijdragen voor de betere toegankelijkheid nodig: poorten/toegangssystemen, aanleg extra toegangen met paden en bruggen, herinrichting van voor publiek toegankelijke velden en paden, aanleg van extra voorzieningen die voor uitgebreidere publieksfuncties nodig zijn (zoals toiletten), etc. Daarnaast blijven ook de onderhoudsbijdragen van de gemeente voor bijzondere onderhoudsingrepen van kracht, zoals die in de huidige contracten zijn afgesproken. Vervolgens kan worden geëxperimenteerd in de maatwerkafspraken per tuinpark met afwijkende exploitatie- en bijbehorende verdienmodellen.
- De grondprijs wordt voor alle tuinparken jaarlijks geïndexeerd met het inflatiepercentage, waarbij de huidige m2-prijs het uitgangspunt is.
- De investeringen in de riolering worden losgetrokken van de overige investeringen omdat het onderzoek naar de meest gewenste aanpak nog loopt en omdat het beeld heel scheef is over de noodzaak van aanleg per tuinpark: van de Bondsparken hebben even grote aantallen al een volledige riolering, een gedeeltelijke, helemaal geen vuilwaterafvoer, of een ander systeem (septic tanks, IBA). Sommige rioleringen zijn door de gemeente betaald, voor andere heeft het tuinpark zelf betaald. Het kan dus niet zo zijn dat verdere aanleg leidt tot een generieke huurverhoging van de grondprijs.
- Een looptijd van 10 jaar bij de huurcontracten is te kort om recht te doen aan alle inspanningen van de tuinparken. 20 jaar met verlenging van 20 jaar is een optie, die veel beter past bij de gevraagde inspanningsverplichting.
- Zittende tuinders en van buiten de Metropoolregio Amsterdam moeten kunnen blijven.
- De volkstuinparken zelf (en niet de gemeente) doen taxaties bij tuinruil en verkoop; een hertaxatie gaat via de Bond en bij zelfstandige tuinverenigingen via de taxatiecommissie.

Een beter proces

Ons voorstel is om op basis van de uitgangspunten in deze notitie een programma van eisen (PvE) te maken. Dit op basis van een gelijkwaardige inbreng van eisen van gemeente en de volkstuinverenigingen, waaronder de Bond van Volkstuinders. Hierin worden alle ingrediënten (uitgangspunten, randvoorwaarden, wederzijdse

verantwoordelijkheden en verplichtingen) opgenomen die een maatwerkplan per tuinpark mogelijk maken.

Met behulp van dit PvE en met ondersteuning van de Bond van Volkstuinders en besturen van zelfstandige volkstuinverenigingen kunnen de tuinparken aan de slag gaan om een plan van aanpak (PvA) op te stellen. Zo'n plan kan dan binnen een jaar gereed zijn.

Tot slot

Zo veel volkstuinen in een gemeente is uniek in de hele wereld. De waarde is ook veel groter dan alleen het groen. Ze leveren een enorme bijdrage aan het welzijn van mensen, de bewegingsruimte van kinderen, het tegengaan van eenzaamheid, het tegengaan van overgewicht en het inclusieve samenleven. De hele wereld is jaloers!

Als tuinparken hopen we op een constructieve en vruchtbare manier van samenwerken met de gemeente, zodat de tuinparken ook in de toekomst hun belang voor de stad waar kunnen maken.